

Årsberetning for Odense Bys Museers forskningsudvalg 2018

Årsberetningen er en kort, sammenfattende beskrivelse af forskningsaktiviteterne i 2018. Beretningen indeholder en status over gennemførte og igangværende forskningsprojekter samt en opsummering af publikationernes omfang og karakter. Opgørelsen er suppleret med en oversigt over projekter der er bevilget i foråret 2019.

Forskningsudvalgets sammensætning

Ved udgangen af 2018 bestod forskningsudvalget af:

Jens Toftgaard, kulturarvschef, ph.d. i historie (formand)
 Mads Runge, forskningscenterleder, ph.d. i arkæologi
 Mogens Bo Henriksen, museumsinspektør, ph.d. i arkæologi
 Camilla Schjerning, museumsinspektør, ph.d. i historie
 Ejnar Stig Askgaard, overinspektør, mag.art. og ph.d.-stipendiat i nordisk litteratur
 Christian Hviid Mortensen, museumsinspektør, ph.d. i kulturstudier (fratrådt, erstattet af Sissel Bjerrum Fossat)

Eksterne medlemmer:

Gitte Hansen, professor Middelalderarkæologi, Universitetsmuseet i Bergen
 Jacob Bøggild, professor mso, H.C. Andersen Centret, Institut for Kulturvidenskaber, SDU
 Jeppe Nevers, professor mso, Center for Maritim og Erhvervshistorie, Institut for Historie, SDU

Forskningsstrategien 2017-21

Forskningsstrategien udpeger H.C. Andersen og forskningsprogrammet Centrum som hovedsatsningsområder. Samtidig opstiller strategien målsætningen om ”at markere sig som en af landets førende, forskende kulturinstitutioner med en nationalt og internationalt anerkendt forskningsprofil inden for de to forskningsfelter defineret i strategiens forskningsprogrammer.”

Strategien understreger forskningens betydning for det samlede museum og hvordan den indgår nært i samspil med museets øvrige opgaver. Samtidig betoner strategien værdien af samarbejder med andre institutioner og at forskningen skal ske i tæt kontakt med det omkringliggende samfund.

Afsluttede forskningsprojekter 2018

Anvendelse af D-Mannitol til konservering af arkæologisk, vanddrukkent træ (2015-2018)

Odense Bys Museer deltager sammen med Strandingsmuseum St. Georg, Konserveringscenter Vest og Nationalmuseet i et projekt med henblik på at udvikle en tidseffektiv og mindre omkostningstung konserveringsmetode til bevaring af vanddrukkne arkæologiske trægenstande. Projektet er støttet med 531.650 kr. af Slots- og Kulturstyrelsen. Konservatorerne Jens Aagaard og Jannie Ebsen deltager i undersøgelsen af potentialet i brug af sukker-alkohol (D-Mannitol) til træimprægnering. Projektet afsluttes med en artikel, der er under udgivelse.

Igangværende forskningsprojekter ved årsskiftet 2018-19

Forskningsprogram Urbane transformationer under forskningscentret CENTRUM

Urbaniseringens møder og mennesker. Migration, identitet og byudvikling i det middelalderlige og tidligt moderne Skandinavien i et arkæologisk perspektiv (2016-2019)

Velux-fondens museumssatsning har finansieret et forskningsprojekt om etableringen og udviklingen af byerne i perioden 1000-1700 ved hjælp af det omfattende materiale, som er bragt til veje gennem tre store byarkæologiske udgravninger i Odense, København og Nya Lödöse. Den unikke empiriske base bruges til at skabe en mere nuanceret forståelse af sammenhænge mellem urbanisering, migration og dannelse af urbane identiteter, således

som de kommer til udtryk gennem den materielle kultur. Forskningsprojektet sker i regi af grundforskningscentret UrbNet ved Aarhus Universitet sammen med Københavns Museum og Statens Historiska Museer, Bohusläns Museum og Göteborgs Stadsmuseum. Projektet finansierer nogle kortere frikøb samt halvdelen af nedenstående ph.d.-projekt.

Ph.d.-projekt: Livet i byen – urbane praktikker, netværk og identitet i Odense i perioden 1100-1500 (Kirstine Haase)

Med afsæt i nylige arkæologiske undersøgelser i Odense centrum samt inddragelse af samtidige skriftlige kilder vil projektet etablere en ny arkæologisk tilgang til den urbane identitetsdannelse ved at analysere urbane praktikker og genstandenes biografi i et netværksperspektiv. De centrale spørgsmål er følgende: Hvordan kommer urbane praktikker til udtryk i den materielle kultur? Hvorledes manifesterer byens lokale, regionale og transregionale netværk sig? Hvordan påvirker ovenstående den urbane identitetsdannelse? Kirstine Haase forsvarede ph.d.-afhandlingen d. 6.6.19 på Aarhus Universitet.

From Central Space to Urban Place - Fra jernalderens centrale områder til middelalderens byer (2016-2020)

Velux-fondens museumssatsning har finansieret dette projekt, der skal undersøge udviklingen fra jernalderens høvdingedømmer, hvor samfundets centrale elementer er spredt på flere lokaliteter, til vikingetidens og middelalderens byer, hvor de centrale funktioner koncentrerer på ét sted. Perioden er 400-1100 e.Kr. og undersøgelsen dækker arealerne omkring Odense Fjord samt den centrale og østlige del af Limfjorden. Den lokale baggrund for projektet er bl.a. de nye arkæologiske undersøgelser ved Thomas B. Thriges Gade, Nonnebakken og bispegraven ved Albani Kirke samt de mange detektorfund fra Odenses opland. Projektet ledes af Odense Bys Museer og udføres i samarbejde med Østfyns Museer, Nordjyllands Historiske Museum, Moesgaard Museum, Syddansk Universitet, Aarhus Universitet og Københavns Universitet.

Industri i det 21. århundrede – Robotter, klynger og fortællinger (2017-2020)

Den overordnede problemstilling er at undersøge, hvorvidt man på baggrund af studier af den fynske robotklynges udvikling siden 1990'erne kan sige noget om forholdet mellem klyngeudvikling, identitet og fortællinger. Hvad kan en bestemt erhvervsudvikling på den ene side give af muligheder og begrænsninger for regional identitetsudvikling, og hvad kan identiteter og fortællinger på den anden side betyde for fascinationen af, støtten til og udviklingen af en klynge. Det er således projektets teoretiske ambition at integrere de to dimensioner og derigennem give et originalt bidrag til forskningsdiskussionen. Sammen med projektet afvikles i 2019 en mindre udstilling med tilknyttede hands-on aktiviteter for at formidle projektets resultater. Velux-fondens museumssatsning har finansieret projektet.

TV2: et nationalt medie i provinsen (2017-19)

(Kulturministeriets forskningsudvalg) Beslutningen om at placere TV2/Danmark i provinsen i 1988 havde både symbolske og praktiske betydninger, som projektet undersøger baggrunden for og virkningen af. Undersøgelsen tager udgangspunkt i tre forskellige niveauer af TV 2's historie: Et politisk niveau skal undersøge den politiske beslutning, der lå bag placeringen af TV 2 i provinsen? Hvad kunne TV 2 ifølge de politiske beslutningstagere tilføre provinsen, og hvad kunne provinsen tilføre TV 2? Dernæst et medieniveau, altså hvordan tv-stationen selv fortolkede og vægtede de lokale, regionale, provinsielle og nationale rammer, som den var blevet placeret i. Sidst men ikke mindst det stedbundne niveau. Hvad betød det for Odense at blive hjem for TV2? Selv et så æterisk medie som fjernsynet produceres ikke frit svævende, men er bundet til det sted – by, region, nation – hvor det fremstilles.

Årtusinders råvarer – ressourcernes geografi (2019-2020)

(Kulturministeriets Forskningsudvalg) I projektet fokuseres på råvarestrome til og fra Sydsandinavien fra 200-1200 e.Kr. Analyserne af råvareprovenienser sammenholdes med arkæologisk og historisk viden om politisk og transportteknologisk udvikling i et nordvesteuropæisk perspektiv. I projektet spørges der, om der er en direkte sammenhæng mellem de fundne råvare-provenienser og de politiske forhold i samme periode, som de fremstår på baggrund af historiske og typologiske analyser.

Fokus i projektet er lagt på: 1) De overordnede råvarestrome i tid og rum. 2) Spændingsfeltet mellem proveniensanalyser baseret på hhv. råvarer(materiale) og typologi(form). 3) Kompositte genstande til belysning af råvare-importens karakter, som henholdsvis færdigvare eller materiale til videre forarbejdning.

Projektet favner det rurale og det urbane, det fremmede og det lokale samt det unikke og det almindelige. Projektet indgår som del af den forskningsbaserede indsamlingsstrategi "Årtusinders råvarer", der har fokus på de mange nye muligheder, der er for proveniensbestemmelse af råvarer/materialer med naturvidenskabelige metoder (fx dendrokronologi, metallurgiske analyser, sporstofanalyser, strontium-analyser mv.). Strategien er fastlagt for perioden 2017-2021 og udføres i et "Big Data"-format. Det er en hensigt med strategien at danne afsæt for konkrete forskningsprojekter og forskningsansøgninger.

Øvrige projekter

Ph.d.-projekt: H.C. Andersens Ord og billede (2016-2019) (Ejnar Stig Askgaard)
(Kulturministeriets forskningsudvalg og Syddansk Universitet). Det er projektets grundtese, at der findes en sammenhæng mellem H.C. Andersens litterære sprog og hans billedkunst. Med tesen følger, at H.C. Andersens forfatterskab og billedkunst er udtryk for samme kunstneriske væsen eller bestræbelse – hvorfor de også bør ses i sammenhæng med hinanden. Målet er at vise, i hvor høj grad det visuelle udgør et centralt greb i H.C. Andersens forfatterskab samt at afklare, hvad det er for sproglige og tematiske fænomener, der fremprovokerer litterær billeddannelse, og hvorledes det sproglige er indlejret i digterens billedkunst. Projektets forskningsspørgsmål lyder: Hvorledes kan man forstå, anskueliggøre og beskrive samspillet mellem ord og billede i H.C. Andersens kunstneriske udfoldelse? Findes der en sammenhæng mellem sprogligheden i digterens billedkunst på den ene side og på den anden side det billeddannende (imaginative) i digterens litterære kunst? Hvilke konvergenspunkter hersker i grænselandet mellem det materielle og immaterielle billedsprog?

Afholdte seminarer

24.5.18: From Central Space to Urban Place (1:2). Social organization of land in South Scandinavia AD 400-1100. Methods, challenges and possibilities.

8.9.18: European Association of Archaeologists, University of Barcelona (5.-9.9.). EAA Session #510 (8.9.): From central space to urban place. Theories, methods and models for analyzing processes of urbanization in a European perspective.

Deltagelse i forskningsnetværk

(Mads Runge)

Medlem af den internationale følgegruppe for undersøgelserne af vikingeborgen Borgring, Køge.

Medlem af den faglige referencegruppe for undersøgelserne af jernalderens centralplads, Sorte Muld, Bornholm.

(Mogens Bo Henriksen)

Mitglied des Internationalen Sachsensymposiums. Arbeitsgemeinschaft zur Archäologie der Sachsen und ihrer Nachbarvölker in Nordwesteuropa.

(Jesper Hansen)

Formand for bestyrelsen i de Tværfaglige Vikingsymposier.

Hovedbestyrelsesmedlem for Center for Middelalderstudier, Syddansk Universitet.

Koordinationsgruppen i Netværk for bebyggelsesnavneforskning.

Medlem af Nordiska samarbetskommittén för namnforskning

(Kirstine Haase)

Medlem af det tværfaglige forskningsprojekt "Research Network of Urban Literacy" ved Aarhus Universitet.

(Ejnar Stig Askgaard)

Bestyrelsesmedlem ICLCM - International Committee for Literary and Composers' Museums.

(Henrik Lübker)
 Netværksgruppe: Vores Museum.

(Jens Toftgaard, Camilla Schjering)
 Medlem af Dansk Komité for Byhistorie

Ikke imødekomne ansøgninger 2018

Nyhedsnavigation i mediestrømmen. Et forsknings- og formidlingsprojekt om danske topnyheder gennem 100 år
 I efteråret 2017 indsendtes en interesselilkendegivelse til Veluxfondens museumssatsning, og fonden bad om en fuldt udfoldet ansøgning, der blev indsendt i februar 2018. Projektet opnåede ikke bevilling.

Projektbeskrivelse:

Med udgangspunkt i en større samling af spisesedler fra danske aviser fra 1900-tallet var hensigten af undersøge 1) Hvilke stofområder/temaer har været på dagsordenen, hvordan er disse stofområder vinklet i de forskellige aviser, og hvordan har disse vinklinger udviklet sig over tid? og 2) Hvordan kan denne viden formidles musealt med henblik på at styrke medieforståelsen hos nutidens mediebrugere? I projektet indgik ansatte ved OBM, Syddansk Universitet samt Forsorgsmuseet og Kvindemuseet.

Forskningsprojekter, der har opnået bevilling i forår 2019

Vikingeborgen Nonnebakken i tid og rum. Et diakront casestudie af ringborgenes regionale kontekst (KFU)
 Med Nonnebakken som case vil projektet analysere borgenes historiske udvikling, hvor ikke blot de uniforme aspekter, men også variationer i den regionale kontekst behandles. Undersøgelsen perspektiveres til vikingetidens andre danske ringborge og skal munde ud i en monografi med samlet præsentation af Nonnebakken og projektets syntesedel.

Bronzealderens sakrallandskab på Voldtofte Vestermark (Planlagte ikke-destruktive prospektioner er aflyst på anmodning af lodsejer – bevilling flyttet til projekt omkring metalrige markeder, jf. nedenstående)

Voldtofteområdet er Nordens mest markante centralområde i yngre bronzealder med bl.a. en samling meget markante gravhøje med usædvanligt rige fund. Projektet understøtter gennem strategisk målrettede feltindsatser grundlaget for formulering af et større tværinstitutionelt forskningsprojekt.

Metalrige markeder fra vikingetiden ved Havsmarken og Vester Kærby (Slots- og Kulturstyrelsen, særbevilling)

Målet med forskningsprojektet er gennem ny teknologi for ikke-destruktiv prospektion, at undersøge metoder og perspektiver for kortlægning i storskalaformat – eksemplificeret af handels- og håndværkspladserne ved Havsmarken (Ærø) og Vester Kærby (Odense Fjord). De to lokaliteter er rige på metaldetektorfund og samtidig relateret til periodens primære handelsruter. Projektet udføres i et samarbejde mellem Odense Bys Museer, Ludwig Boltzmann Institute for Archaeological Prospection and Virtuel Archaeology og Langelands Museum.

Publikationer 2018

De forskende medarbejdere ved Odense Bys Museer publicerede i alt 22 fagfællebedømte tidsskriftartikler og antologibidrag, heraf 10 på engelsk/tysk, 8 internationalt og 4 i niveau 2-tidsskrifter/forlag.

De 22 artikler og antologibidrag fordelte sig med 10 inden for arkæologi, 10 inden for nyere tids kulturhistorie og 2 om H.C. Andersen (se oversigt næste side)

2018	Artikler med peer review	Ph.d.-afhandlinger og væsentlige monografier
Oldtid og middelalder	10	-
Nyere tids kulturhistorie	10	-
H.C. Andersen	2	-
Samlet	22	-
Heraf engelsksprogede	10	-
Udgivet i udlandet	8	-
Niveau 2	4	-

Antallet af publicerede artikler ligger noget højere end de foregående år. Mængden opfylder de publiceringsmål, som forskningsstrategien sætter (35 over fem år). Det samme gælder andelen af engelsksprogede (25%), mens forskningsstrategiens forsigtige målsætning om tre niveau 2-artikler allerede er opfyldt.

Odense den 10. maj 2019, rev. 10. september.

Mads Runge, Mogens Bo Henriksen, Camilla Schjerning, Sissel Fossat, Ejnar Askegaard & Jens Toftegaard

Bilag til årsberetning:

Publikationer fra Odense Bys Museer i 2018